

Felfedezőlap

20. század

magyar nemzeti múzeum





16. TEREM

MILYEN JELEK?

1 A Magyar Királyság az Osztrák–Magyar Monarchia egyik állama-ként lépett be a 20. századba. Sokan azt gondolják, ez volt a „boldog békeidők” ideje – szimbóluma a kiállításban megjelenő fiatal pár –, pedig az évtizedek óta sűrűsödő gondok és megoldatlan problémák már majdnem szétfeszítették a Birodalmat és előrevetítették a közeledő háborút is.

- a Keresd meg a falon és figyelmesen nézd meg azokat a plakátokat, amelyek ebből a korszakból származnak!
- b Mire lehet következtetni ezekből a plakátokból?
Melyek voltak Magyarországon a prosperáló iparágak ekkoriban?
- c Milyen jelek mutatnak a Birodalom fokozódó feszültségeire?

2 Az 1880-as évektől Magyarországon az irodalomban és a művészetekben sorra jelentkeztek a modernizmus jelei. A különböző művészeti ágakban az újromantika után megjelent a naturalizmus, a historizmus, az eklekticizmus és a szecesszió, majd a 20. század első évtizedeiben az impresszionizmus, az expresszionizmus, sőt az avantgárd több ága is. A kiállításban felidézett szobabelső a művészetek világát eleveníti meg.

- a Kinek az íróasztala látható itt kiállítva? Ki volt ő és mit tudsz róla?
Nézz utána a neten vagy ha van, keress rá adatokat az okostelefonodon!
- b Melyik híres irodalmi folyóirat plakátját láthatod a falon?
Miért volt jelentős szerepe?
Mely híres íróink publikáltak a lapjain?

MI LETT VOLNA?

HÁNY ORSZÁG?

Felfedezőlap | 20. század | 16. terem | 2

3 1914. június 28-án Gavrilo Princip, a szerb Fekete Kéz nevű szervezet egyik tagja meggyilkolta a Szarajevóba látogató trónörökös, Ferenc Ferdinándot. Egy hónappal később az Osztrák–Magyar Monarchia hadat üzent Szerbiának, és kirobbant az első világháború, amely elsősorban a gyarmatok újrafelosztásáról szólt. 1914 őszén Európa népei még lelkesen vonultak be nemzetük hadseregébe.

- a A kiállításban látható fotók mennyiben árulkodnak az akkori közhangulatról?
Milyen feliratot olvashatsz a magyar tüntetők transzparensain és hogyan magyarázod?
- b Kinek a híres mondása volt ez:
„Mire a falevelek lehullanak, katonáink visszatérnek”?
- c Melyik ország uralkodója kezdte így híres háborús levelét:
„Népeimhez”? Hogy hívták őt?
Milyen viszonya volt Magyarországgal uralkodása különböző korszakaiban? Miért változott ez a viszony korszakonként?
- d Keresd meg azokat a tárgyakat, amelyek
a b) és a c) kérdésben érintetteket ábrázolják?

4 Az első világháború hamar állóháborúvá alakult. A rohamosan fejlődő haditechnikának köszönhetően új, a korábbiaknál sokkal pusztítóbb fegyvereket vetettek be a harcok során, amelyek következtében egy csata többszázezer ember életét is követelhette. Ez az élmény ugyanúgy sokkolta Európa lakóit, mint a közkatonákat. A háború megnyerése érdekében résztvevő országok gazdaságukat hadigazdasággá alakították, a hátszág elsődleges feladata a front és a hadsereg kiszolgálása lett. A hátszági háborús mindennapok a háború elhúzódásával és a front közeledtével egészen megváltoztak.

- a Milyen tárgyakat találsz a kiállításban, amelyek a hadigazdaságról tanúszkodnak?
- b Mi lett volna a kiállított harang sorsa, ha nem került volna a Magyar Nemzeti Múzeumba?

TUDTAD, HOGY a világháború alatt élelmiszerjeggely, fejenként kiszámított ételadag szerint lehetett csak beszerezni a legfontosabb élelmiszereket és alapanyagokat? A fejadagokon felüli étel- és élelmiszeranyagot a frontra szállították. A háború utolsó évében a hátszágban az ételért már vagyontokat kínáltak.

HÁNY EMBER?





5 Az első világháború végén IV. Károly, az utolsó magyar király lemondott. Az óriásbirodalom, az Osztrák–Magyar Monarchia szétesett. Magyarországon vér nélküli hatalomátvétel következett, az úgynevezett őszirózsás forradalom, és Károlyi Mihály vezetésével kikiáltották a köztársaságot. Nem sokkal később Károlyi köztársasági elnök lett, azonban ő és a kormány is lemondott, és a kommunisták vették át a hatalmat. Megkezdődött a Tanácsköztársaság korszaka.

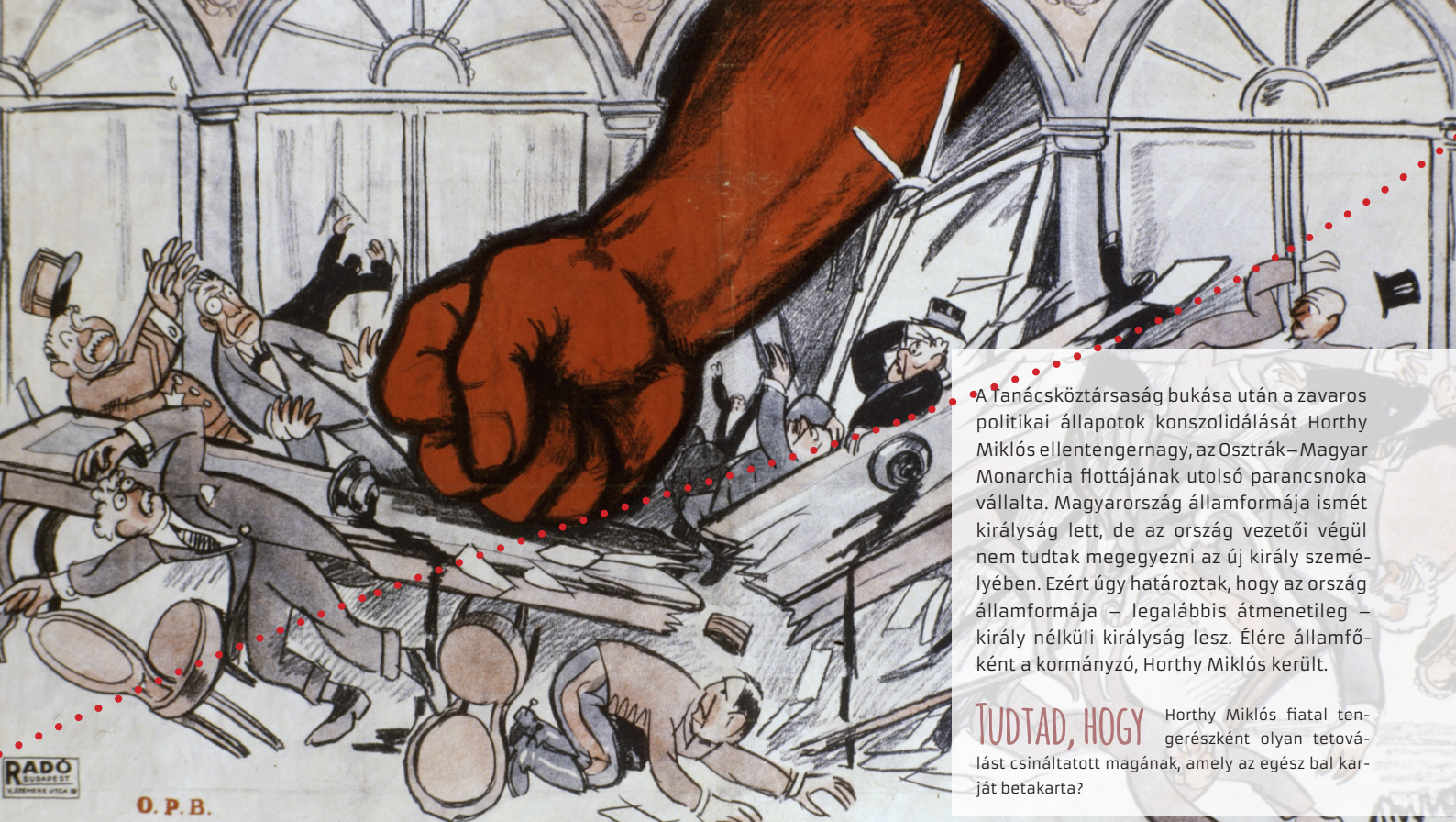
a Keresd meg azokat a tárgyakat, amelyek ehhez a mozgalmas időszakhoz kapcsolódnak!

b Mit jelent a plakáton olvasható „statárium” fogalma? Miért lehetett erre szükség, és szerinted el lehetett volna ezt kerülni?

TUDTAD, HOGY az első világháború után a román hadsereg egészen Budapestig nyomult előre? Az itt tartózkodásuk alatt a Magyar Nemzeti Múzeum épületébe is be akartak törni, de egy amerikai tábornok, Harry Hill Bandholtz ezt megakadályozta. A teremből kivezető ajtó mellett néhány tőle való személyes tárgyával rá emlékezünk és nem szűnünk megköszönni neki, hogy meghiúsította a Múzeum műkincseinek elrablását vagy tönkretételét.

KERESD MEG!

KI VÉDTE MEG?



A Tanácsköztársaság bukása után a zavaros politikai állapotok konszolidálását Horthy Miklós ellentengernagy, az Osztrák–Magyar Monarchia flottájának utolsó parancsnoka vállalta. Magyarország államformája ismét királyság lett, de az ország vezetői végül nem tudtak megegyezni az új király személyében. Ezért úgy határoztak, hogy az ország államformája – legalábbis átmenetileg – király nélküli királyság lesz. Élére államfőként a kormányzó, Horthy Miklós került.

TUDDAD, HOGY

Horthy Miklós fiatal tengerészként olyan tetoválást csináltatott magának, amely az egész bal karját betakarta?

RADÓ
BUDAPEST
KÖNYVÉRTÉKES UTCA 9.

O. P. B.

Bitangok! Ezt akartátok?

17. TEREM

1 1920. június 4-én megkötötték a trianoni békeszerződést, amelynek értelmében a régi Magyar Királyság óriási területeket veszített el, korábbi területének 2/3-a idegen államokhoz került. A határok még a nyelvi határokat sem vették figyelembe, a magyar ajkú lakosság nagy hányada külföldi állampolgár lett. A béketárgyalásokra Párizsba érkező magyar delegáció több térképet is vitt magával, amelyvel a magyar integritást próbálták indokolni, de igyekezetük nem járt sikerrel. Az ország óriási területvesztését – politikai hovatartozás nélkül – a magyar társadalom szinte minden tagja sokkoló élményként élte meg.

- a Ki készítette a kiállításban látható Vörös-térképet?
- b Mit ábrázol ez a térkép?

2 A Horthy-korszakban a fiatalságot különböző ifjúsági szervezetek fogták össze. Közülük a legjelentősebbnek a célja az életre felkészítő, erkölcsös és gyakorlati nevelés mellett a szabadidő értelmes eltöltése volt. A szocializmus idején tevékenységét betiltották, és helyette létrehozták a kisdobos- és úttörő-szervezetet. A szervezet a rendszerváltás után újjáéledt és ma is működik. Melyik szervezetről lehet szó? Keresd meg a zászlaját a kiállításban!

- a Melyik évben tartotta Magyarországon ez az ifjúsági szervezet nemzetközi találkozóját?
- b Melyik híres magyar miniszterelnök volt a szervezet egyik vezetője?

3 1938-ban Budapesten rendezték meg a 34. Eucharisztikus Világkongresszust, amelyre a világ minden tájáról érkeztek római katolikus hívők. A kiállításban az ekkor hordott díszruhákat láthatod.

MILYEN TÉRKÉP?

- a Magyarázd meg az „eucharisztikus” szót! Nézz utána, mit jelent és keress rá a 34. Eucharisztikus Világkongresszusra az interneten!
- b Keresd meg és figyelmesen tanulmányozd ezeket a díszruhákat! Mit jelképezhetnek?
- c Milyen – az első királyunkhoz kapcsolódó – fontos esemény zajlott ugyanebben az évben Magyarországon? Vajon miért?

4 A Horthy-korszakban hosszú éveken át a kultúrpolitikai tárca kapta a legnagyobb állami támogatást Magyarországon. Minden idők egyik legnagyobb kultúrpolitikusa, Klebelsberg Kuno alulról és felülről egyszerre kezdte kidolgozni oktatás- és tudománypolitikai elveit: a népiskolai program beindítása mellett az elitoktatást, a tudománypolitikát és a külföldi magyar intézetek rendszerét építette ki. A kultúra és a tudományok terén kiemelkedőt alkotók számára 1930-ban egy új kitüntetést alapítottak, amelyet többek között Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter is megkapott.

- a Vajon melyik kitüntetésről van szó? A kiállításban milyen darabjai láthatóak?
- b Ha megtalálta, ugyanabban a tárlóban egy másik díj is található. Ki kapta meg és miért érdemelte ki?

TUDTAD, HOGY

a Nobel-díjat hat területen (fizika, kémia, orvostudomány, közgazdaság, irodalom, béke) lehet elnyerni? A díjazottak mindig külön, az adott személynek készített érmet vehetnek át: az egyik oldalon Nobel arcképe látható, míg a hátoldalon az adott tudományterületnek megfelelő kép és a díjazott neve szerepel.

Meglepő, de matematikai Nobel-díj nem létezik. Az anekdota szerint azért, mert az alapító, Alfred Nobel feleségét egy matematikus szerette el. Ez a legenda annak ellenére máig tartja magát, hogy Nobelnek sohasem volt felesége.

MIÉRT KAPTA?



MIÉRT HÍRES?

KI VOLT?

18. TEREM

1 Klebelsberg Kuno az egyik legkonceptuálisabb magyar vallás- és közoktatásügyi miniszter volt. Minisztersége alatt kb. 1500 új iskolát és tanítói lakást építettek Magyarországon, beleértve az elzárt tanyavilágot is. A kiállítás egy ilyen minta szerint épült iskolát eleve-nít fel. Vajon milyen eszme- és célképzet állhatott az iskolaépítési program mögött?

2 A technika fejlődésének köszönhetően a 20. század első felében egyre több olyan használati eszköz jelent meg a piacon, amely a háztartás vezetését nagyban megkönnyítette. Az így felszabaduló plusz idő eltöltésére új szabadidős tevékenységek jöttek divatba.

- a Keress a hétköznapi életet és a házimunkát megkönnyítő tárgyakat a kiállításban!
- b Milyen új szabadidős tevékenységek lettek elérhetőek a széles néprétegek számára is ekkoriban?

19. TEREM

1 A 2. világháború kitörésekor Magyarország miniszterelnöke a Vörös-térképet elkészítő Teleki Pál gróf volt. A miniszterelnök két évvel később, 1941-ben öngyilkosságot követett el.

- a Milyen tudományág jelese volt Teleki Pál?
Melyik intézetet vezette sokáig? Nézz utána!
- b Milyen tárgyat találsz a kiállításban, ami hozzá köthető?
- c Mit gondolsz, mi lehetett Teleki Pál öngyilkosságának oka?
Nézz utána és indokold!

KERESS!

2 1941. június 26-án repülőtémadás érte az akkoriban Magyarországhoz visszacsatolt Kassát. Magyarország vezetése meg volt győződve, hogy a bombázást a Szovjetunió hajtotta végre. Mindmáig bizonytalan, hogy ez így történt – a Szovjetunióknak ugyanis nem állt érdekében Magyarország háborúba kényszerítése –, s a történészek napjainkig vitatkoznak azon, vajon kik (szovjetek, németek, szlovákok vagy románok) hajtották végre a támadást. Keresd ki a teremben azokat a képeket, amelyek a kassai bombázáshoz kapcsolódnak!

- a Hol készültek és mit ábrázolnak ezek a képek?
- b Milyen a háborúhoz kapcsolódó tárgyakat találsz még a vitrinben?

3 1944. március 19-én, egy vasárnapi napon a Margaréta-terv szerint Németország megszállta Magyarországot. Röviddel ezután megkezdődött a zsidók szisztematikus, zárt területekre, azaz gettókba telepítése, majd deportálása.

A semleges országok kiadhattak olyan útleveleket, amik segítségével a budapesti zsidók viszonylagos védelmet kaphattak, és megmenekülhettek a vészkorszakban.

- a Hol és milyen útleveleket találsz a kiállításban?
- b Az ilyen útlevelek egyike volt a svéd Schutzpass.
Kinek a nevéhez köthető ezek kiadása?
- c A Magyarországon kiadott svéd Schutzpassok első példányai formálisan hibásan készültek el. A hibát – a Schutzpasshoz már hozzájutottak védelmében – később sem javították ki.
Hasonlítsd össze a tárlatban látható Schutzpasson szereplő svéd címert a hivatalos svéd címerrel!
Milyen különbséget fedezel fel?
- d Ismersz-e olyan könyveket és filmeket, amelyek erről a rettenetes eseményről szólnak? Melyik múzeumokban tájékozódhatsz erről bővebben?

ISMERSZ-E?

TUDTAD, HOGY az 1944. október 15-én hatalomra kerülő, országvesztő nyilasoknak több jelvénye is volt? Ezeket megtalálhatod a kiállításban. Az egyik ilyen jelvény Szálasi korábbi rabszáma, míg egy másik ismertetőjelük egy szárnyas kis bot volt. Ennek megfejtése egy szócikk: síbot = száll a sí [Szálasi].

HOL KÉSZÜLT?

MIT GONDOLSZ?



20. TEREM

MI TÖRTÉNT?
MIÉRT?
MELY POLITIKUSOK?
MELY PÁRTOK?
MI LETT A KÖVETKEZMÉNY?

1 1944 őszén, a front közeledtével, a szovjet Vörös Hadsereg megjelent Magyarország keleti részén. Folyamatos előrenyomulással 1945 tavaszára az egész országot ellenőrzése alá vonta. A Vörös Hadsereg magyarországi vezetője Vorosilov marsall volt, aki egyben az ország politikai átalakítását is felügyelte.

- a Mely politikusok képét láthatod itt?
- b Melyik pártokhoz tartoztak?
- c Hallottál-e a kékcédulás választásokról? Mikor zajlott ez?
Mi történt akkor és miért?
Milyen következménnyel járt mindez az országra nézve?

2 Néhány év alatt Magyarországon is kiépült a szovjet mintájú kommunista rendszer. A teremben továbbhaladva ennek propagandájával találkozhatsz. A kendőzött és egyre kendőzetlenebb látszat mögött azonban kegyetlen államgépezet rejtett, amelynek jelképeként látható a szögesdrót és a rabruha. A rendszert és Rákosi személyi kultuszát el nem fogadók vagy bírálók börtönbe kerültek vagy elpusztították őket. Keresd meg a kiállítás ezen részében található íróasztalt!

- a Az íróasztalt részletesen végignézve,
milyen tárgyakat találsz ott?
- b Hol voltak Magyarországon
a szovjet GULAG-hoz hasonló táborok?
- c Melyik múzeumban ismerheted meg részletesebben
ezt a történelmi korszakot?

HOL VOLTAK?

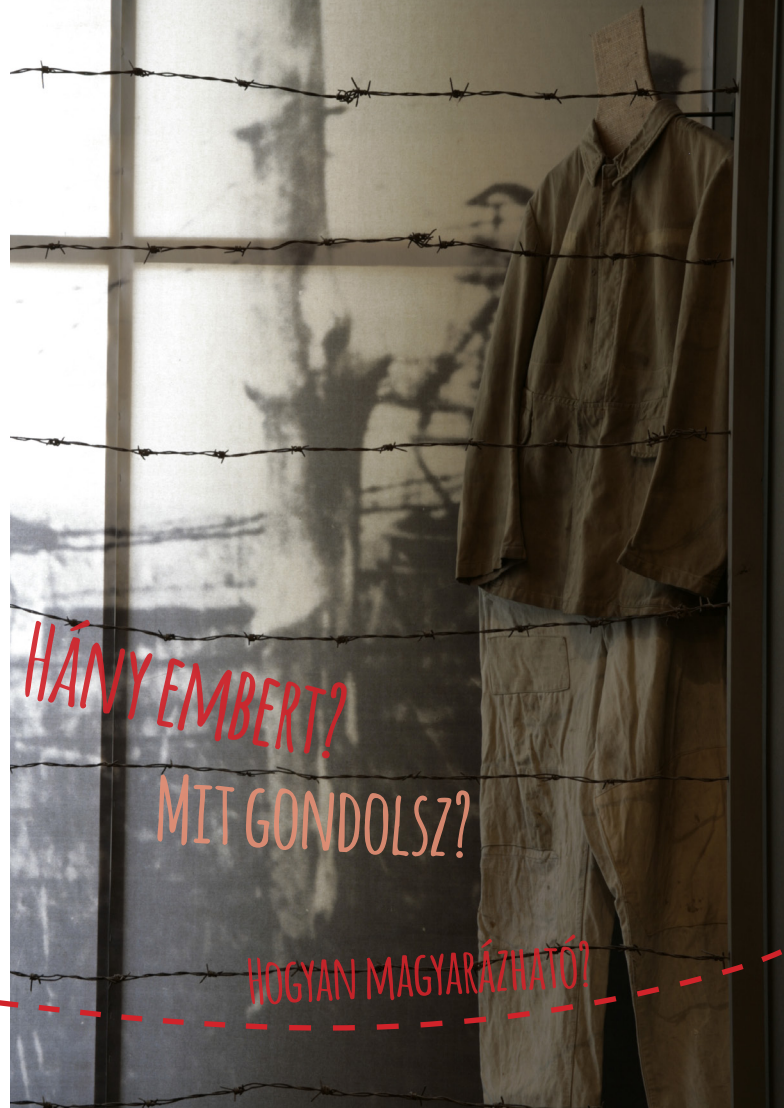


3 1953-ban a Szovjetunióban kijelölt utód nélkül meghalt Sztálin. Halála után komoly politikai zavar állt elő, és hatalmi harc indult meg a Szovjetunióban, mely hatással volt a teljes szocialista világ-rendszerre, így Magyarországra is. A Rákosi Mátyás személyi kultúrára épülő diktatúra némileg enyhülni kezdett, kisebb engedményeket vezettek be. A diktatúra visszarendeződésének kísérletére tört ki végül az 1956-os forradalom. Bár a két hetes forradalmat eltiporták, körülbelül 200 000 ember külföldre menekült, több mint 20 000-et elítéltek, közülük 16 500-at börtönbe zártak és mintegy 260-at végezték ki, a korábbihoz hasonló kemény diktatúrát már nem tudta visszaállítani a Kádár János-féle rezsim.

- a A forradalom melyik híres alakjának egyenruháját láthatod a kiállításban?
- b Vele szemben helyet kapott két karhatalmista egyenruha is. Mely szervek látták el a kommunista és szocialista rendszer rendvédelmét és titkosszolgálatát? Mit gondolsz, hány fizetett besúgó működött az országban és hány embert szerveztek be az 1950-es években, majd 1956 után?

4 Az 1956-os forradalom leverése és megtorlása után a Kádár-korszak konszolidációs idejét „gulyáskommunizmusként” emlegették. A kiállításban látható szobabelső ezt az időszakot eleveníti meg.

- a Vajon hogyan magyarázható a „gulyáskommunizmus” kifejezés?
- b Mit gondolsz, mik voltak a Kádár-korszakban azok az erkölcsi-politikai megoldások és a mindennapokban alkalmazott, kialakított gyakorlat, amik máig rombolóak lehetnek?
- c A szobabelső „ablakán” kitekintve milyen tipikus, a korszakban százszámra épülő építmény látható?



5 Az 1980-as évek második felétől a Szovjetunió – főként – az USA „csillagháborús” terve, a rossz gazdasági mechanizmus és az európai nagypolitikai változások miatt gazdaságilag megroppant, önállóságra törekvő népeinek köszönhetően rövid idő alatt szétesett. Az új nemzetközi helyzet Magyarország számára is lehetővé tette a szocialista rendszer elsöprését és a rendszerváltást.

- a A kiállítás végén elhelyezett választási plakátokat megfigyelve, hogyan tudod elképzeni az akkori közhangulatot? Hallottad már a „báronys forradalom” kifejezést? Mit jelenthet?
- b Mit jelent a „Vasfüggöny” kifejezés?
- c Mikor és hogyan történt Magyarországon a rendszerváltás?
- d Mi volt az Ellenzéki kerekasztal? Mely pártok indultak az első szabad választásokon?

TUDDAD, HOGY a kiállításban látható kézfej és fül az 1956-ban ledöntött Sztálin-szoborról származik? 1956. október 23-án – az elnyomatást és a legsötétebb személyi kultuszt jelképező szovjet-rendszert megtestesítő – Sztálin-szobrot ledöntötték, a Blaha Lujza térre vonszolták és lángvágóval feldarabolták. A szobor darabjait a tömeg vitte haza. Birtoklásuk az 1956-os forradalom után tiltott volt, a magánemberek sokasága azonban féltve rejtegette a szabadság jelképévé vált fém darabkákat.



A megoldások a honlapon elérhetőek www.mnm.hu